

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ Strategic Area - based Education

สุพีรพัชร พิมพมาศ
Supeerapat Pimmas

วารสารโพธิวิจัย
ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ก.ค. - ธ.ค. 2561

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ Strategic Area - based Education

สุพีรพัทธ์ พิมพามา¹

Supeerap Pimmas

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอความหมายและแนวคิดเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ และการกระจายบทบาทการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่พื้นที่ เจเนอรัลเชิงโครงสร้างซึ่งกำหนดความสำเร็จของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ แนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถและการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจ “บริบท” และอธิบายว่า ถึงแม้เราเข้าใจทฤษฎีอย่างเพียงพอ แต่การปฏิบัติหรือผลักดันให้นโยบายไปสู่เป้าหมายอาจจะเกิดอุปสรรค ดังนั้นแล้วการมียุทธศาสตร์เปรียบเสมือนมีแผนนำทางให้เราไปถึงจุดหมายปลายทางได้อย่างบรรลุผล การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการกระจายองค์ความรู้ อำนาจการบริหารองค์กร และการบริหารจัดการทางการศึกษาลงไปสู่ประชาชนทุกคนได้อย่างทั่วถึง อันจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

Abstract

This article presents the basic concepts and its definitions related to the study area and the role of educational decentralization. The success of the study area involves the determination of structural conditions in regards to the concept of motivating empowerment and

1 นักวิชาการศึกษา ส่วนส่งเสริมและบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

inspiring incentives for educational personnel. It is particularly important to understand the “contexts” in which those contexts can be explained theoretically but the implementation and pushing policy towards the goals are confronting an obstacle. Therefore, the study of area management is parts of educating people in terms of knowledge dissemination, organizational empowerment, and educational administration. This will reduce social inequalities which result in contribution to the development of stability and sustainability.

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันมากขึ้น ส่งผลกระทบให้ประเทศไทยต้องใช้ศักยภาพความได้เปรียบของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจและศักยภาพของภูมิภาคต่างๆ ของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก ซึ่งจะต้องวางทิศทางการพัฒนาคนในพื้นที่ของประเทศให้สอดคล้องกับโอกาสและศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละภูมิภาค เพื่อให้มีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน เครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาคือการมุ่งเน้นทรัพยากรมนุษย์

สืบเนื่องจากนโยบายรัฐบาลในปัจจุบัน ได้มุ่งทิศทางการพัฒนาประเทศชาติเพื่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน รัฐบาลภายใต้คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้กำหนด “ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี” เป็นกรอบการพัฒนาประเทศในระยะยาว มุ่งสู่การเป็น “ประเทศไทย 4.0” บริบทด้านการศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องเตรียมกำลังคนให้มีความรู้ สมรรถนะและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาถือเป็นกลไกในการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) และกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยเฉพาะจุดเน้นเชิงนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1. น้อมนำแนวพระราชดำริ สืบสานพระราชปณิธานและพระบรมราโชบายด้านการ

ศึกษา ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มาขับเคลื่อนงานด้านการศึกษาให้เกิดเป็นรูปธรรม 2. การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี กระทรวงศึกษาธิการจะดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยยึดยุทธศาสตร์ชาติเป็นจุดเน้นด้านการศึกษาที่จะดำเนินการ 6 ด้าน คือ 1. ความมั่นคง 2. การสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3. การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4. การสร้างโอกาสความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางสังคม 5. การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 6. การปรับสมดุลและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ด้านอุดมศึกษา ที่มุ่งเน้นความสำคัญของการส่งเสริมบทบาทให้สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ทั่วประเทศทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่น ฉะนั้น การจะขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวเพื่อผลักดัน ส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมจากปัจจุบันสู่อนาคต ทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมกันอย่างเป็นระบบและเดินหน้าการพัฒนาไปสู่เป้าหมายในการยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของแต่ละท้องถิ่นทั่วประเทศให้เกิดการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา, 2560)

นโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งแก้ปัญหาการศึกษาของชาติ ทั้งการอ่านออกเขียนได้ การยกระดับความรู้ภาษาอังกฤษ การจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมในสถานศึกษา การคืนครูสู่ห้องเรียน เป็นต้น รวมทั้งการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยใช้รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย อาทิ เช่น การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมในสถานศึกษา การเรียนรู้แบบ Problem - Based

Learning (PBL) การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนการเรียนรู้ (Professional Learning Communities : PLC) เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy) ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองคุณภาพและเป็นการกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศได้ต่อไปในอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จ ได้นำแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่มาเป็นฐานในการพัฒนา โดยเปิดโอกาสให้แก่ภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น การกำหนดโจทย์ปัญหาหรือเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนของแต่ละพื้นที่ การลำดับความสำคัญของปัญหา การร่วมออกแบบการพัฒนาคุณภาพ สนับสนุน ตลอดจนตรวจสอบการใช้ทรัพยากรการศึกษา เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการสามารถตอบโจทย์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน บนฐานข้อมูลความรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (จุฬารักษ์ มาเสถียรวงศ์, 2560) จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จึงเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น ให้บรรลุผลในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จนเกิดผล การพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษาและเตรียมพร้อมที่จะเข้าสู่สังคมแห่ง การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีในอนาคต

การศึกษาเชิงพื้นที่คืออะไร?

การศึกษาเชิงพื้นที่ (Area based Education) หมายถึง วิธีคิดในการจัดการศึกษาที่ “เปิดโอกาส” ให้แก่ภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยไม่ผูกติดหรือรอให้รัฐส่วนกลางดำเนินงานเพียงลำพัง การศึกษาเชิงพื้นที่ได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของรัฐเอง อาทิ รัฐมี

ขนาดที่ใหญ่โตจนขยายตัวต่อไปได้จำกัด รัฐที่ขยายตัวมากเกินไปทำให้เกิดการสูญเสียประสิทธิภาพ (x - inefficiency and mediocrity) และเต็มไปด้วยระเบียบต่างๆ จนขาดความยืดหยุ่น (อมรวิทย์ นาครทรรพ, 2555) จากบริบทดังกล่าว การศึกษาในพื้นที่จึง “ไม่ใช่” การเข้าแทนที่หรือกีดกันบทบาทของรัฐออกไป หากแต่คือระบบความสัมพันธ์ใหม่ที่รัฐและชุมชนในพื้นที่ร่วมด้วยช่วยกันจัดการศึกษา

หากมองในมุมมองของรัฐ การจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จะเป็นไปได้นั้น รัฐจะต้องเริ่มกระจายบทบาททางการศึกษาออกจากส่วนกลางและจัดรูปแบบความสัมพันธ์ใหม่กับชุมชน แนวคิดนี้เป็นกระแสความคิดที่เกิดขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้ว ตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2513 - 2523 นำโดยประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา ประเทศอเมริกา ประเทศสเปน และสหราชอาณาจักร ก่อนที่จะเริ่มถูกนำไปใช้ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา โดยมีธนาคารโลกเป็นผู้ผลักดัน

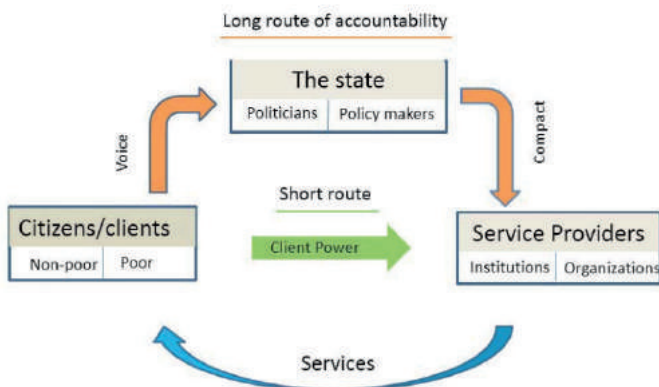
การกระจายบทบาททางการศึกษา มีบทบาทที่ดีสองระดับ คือ ระดับแรก (First order effect) ผู้สนับสนุนเชื่อว่า การให้หน่วยของการตัดสินใจกระจายไปอยู่ในระดับพื้นที่ อาทิเช่น เขตพื้นที่การศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน หรือโรงเรียน จะส่งผลให้การปรับตัวและการกระจายโอกาสทางการศึกษาเป็นไปอย่างรวดเร็วขึ้น โดยไม่ต้องรอรัฐส่วนกลาง ซึ่งอาจจะทำให้ล่าช้าและอาจจะไม่เข้าใจบริบทความต้องการของชุมชน และ ระดับที่สอง (Second order effect) หากโรงเรียนปรับตัวได้ดีและรับผิดชอบต่อชุมชนจะทำให้ “คุณภาพ” การเรียนการสอนดีขึ้นและทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนสูงขึ้นด้วย

ประเทศไทยได้รับเอาแนวคิดนี้เข้ามาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมในช่วง พ.ศ. 2533 - 2543 อันเนื่องมาจาก 3 สาเหตุ ได้แก่ *ประการแรก* กระแสความตื่นตัวในเรื่องการศึกษา ภายหลังจากวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 หรือที่เรียกว่า “วิกฤติต้มยำกุ้ง” *ประการที่สอง* รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุประเด็นการกระจายอำนาจและการกระจายบทบาทด้านการศึกษาเอาไว้อย่างชัดเจน และ*ประการที่สาม* ขบวนการคอร์ปชั่นจากส่วนกลางที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จากสาเหตุเหล่านี้ ส่งผลให้หลายฝ่ายพยายามดึงบทบาทการจัดการศึกษาออกจากรัฐ และเปิดพื้นที่ให้กับหน่วยงานทางสังคมอื่นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันประเทศไทยดำเนินการแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวครบสองทศวรรษของนโยบายการกระจายบทบาทด้านการศึกษาก็นับเป็นจังหวะเวลาที่ดี ที่จะทำการทบทวนและจัดระบบให้แก่กรอบแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเชิงพื้นที่ ดังนั้นแล้วการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ของประเทศไทยตามบริบทในแต่ละภูมิภาคจึงเป็นสิ่งที่น่าจับตามองว่าจะพัฒนาและเป็นไปในทิศทางที่สร้างความยั่งยืนได้หรือไม่

การจัดการศึกษาในเชิงพื้นที่: ความหมาย และแนวคิด

การจัดการศึกษาในเชิงพื้นที่ (Site or Area based Education) หมายถึง การปรับบทบาทการบริหารการศึกษา ให้รัฐส่วนกลางหรือหน่วยงานระดับชาติตัดสินใจในเชิงปฏิบัติน้อยลงและถ่ายโอนบทบาทเหล่านั้นไปให้แก่หน่วยงานในพื้นที่ระดับล่างมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะครอบคลุมทั้ง “ระดับโรงเรียน” และ “ระดับภูมิภาค” โดยประยุกต์ใช้แนวคิด (Concept) ที่ใช้ควบคู่กับการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ได้แก่ การกระจายบทบาทและอำนาจทางด้านการศึกษา (Decentralization) การจัดการศึกษาในระดับโรงเรียน (School based management: SBM) การวิจัยเชิงพื้นที่ (Area - Based Research) และการพัฒนาพื้นที่บนฐานความร่วมมือกับประชาสังคม (Area - Based Collaborative (Research) ABC) เป็นต้น

ภาพที่1: แนวคิดของธนาคารโลกต่อการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่
ที่มา: Barrera - Osorio (2009: 31)

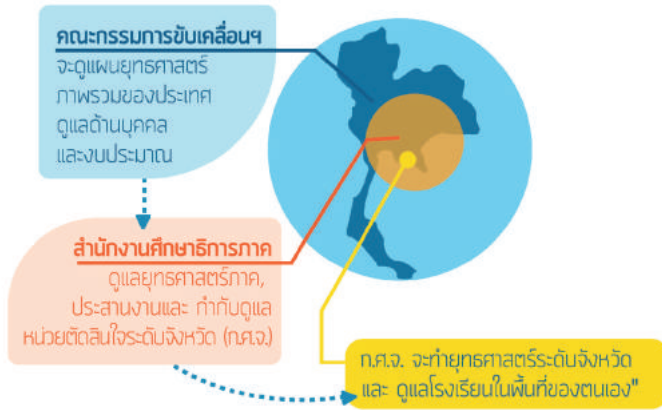
ภาพที่ 2: การกระจายอำนาจไปยังเขตพื้นที่ตามบริบทการบริหารจัดการการศึกษา
ตามช่วงระยะเวลา

ที่มา: (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ของประเทศไทย (ภาพที่ 2) แสดงให้เห็นวิวัฒนาการและบริบทการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ของประเทศไทย โดย ปีพุทธศักราช 2540 ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ระบุถึง การกระจายอำนาจและบทบาทการจัดการศึกษาโดยกำหนดให้มีกฎหมายการศึกษาฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการการศึกษา จากนั้นได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติการศึกษาอีกหลายฉบับ (อัญญรัตน์ นามเมือง, 2553) และในปีพุทธศักราช 2559 คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 10 และ 11 /2559 ใจความสำคัญว่าให้ประณิประยอมโดยให้กระจายอำนาจไปยังเขตพื้นที่การศึกษาแล้วเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมจึงค่อยๆ กระจายอำนาจไปกล่าวคือให้กระจายอำนาจไปโดยเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปและอาศัยความเหมาะสมอีกทั้งความพร้อมของพื้นที่เป็นบริบทสำคัญ

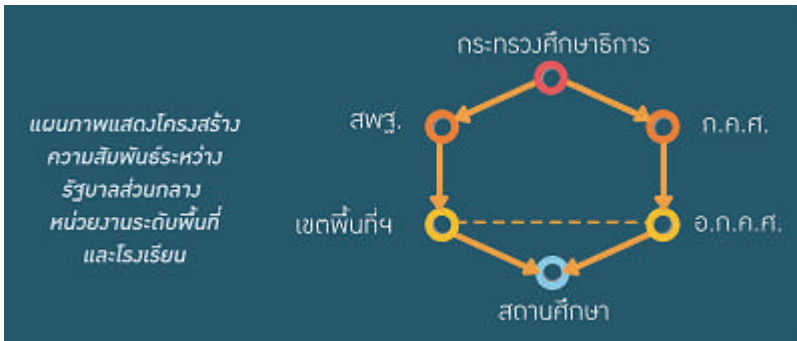
โครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไป: การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างปี 2559

โครงสร้างหลังจากคำสั่ง คสช.ที่ 10 และ 11/2559

ภาพที่ 3 : โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลส่วนกลาง หน่วยงานระดับพื้นที่และโรงเรียน
ที่มา: (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

โครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปของการปฏิรูปการศึกษาไทยเชิงโครงสร้างการบริหารราชการสู่ภูมิภาคอิงบริบทเชิงพื้นที่ระดับภูมิภาคและจังหวัด (ภาพที่3) โดยมี คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ออกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 10/2559 และ 11/2559 สาระสำคัญอยู่ที่การย้ายอำนาจของเขตพื้นที่การศึกษา และ คณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (อ.ก. ค.ศ.) มาสู่หน่วยตัดสินใจใหม่ ประกอบไปด้วย (1) คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในภูมิภาค (2) สำนักงานศึกษาธิการภาคจำนวนสิบแปดภาค (3) คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (ก.ศ.จ.) ซึ่งรับมอบภารกิจแทนเขตพื้นที่การศึกษาและ คณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (อ.ก. ค.ศ.) และมีหน้าที่เพิ่มเติมยิ่งขึ้น (4) อนุกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (อ.ก.ศ.จ.)

ภาพที่ 4: แผนภาพแสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลส่วนกลาง หน่วยงานระดับพื้นที่และโรงเรียน
ที่มา: (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อการปรับโครงสร้างปี 2559

จากการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ใหม่ (ตามภาพที่ 4) พบว่า มีการสร้างความรับผิดชอบเชิงพื้นที่เป็นลำดับ ดังนี้ 1) คณะกรรมการขับเคลื่อนและปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน จะดูแลยุทธศาสตร์ภาพรวมของประเทศ ดูแลด้านบุคคล และดูแลด้านงบประมาณ 2) สำนักงานศึกษาธิการภาค ดูแลยุทธศาสตร์ภาค คอยประสานงาน และกำกับดูแลหน่วยตัดสินใจระดับจังหวัด (กศจ.) 3) คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) จะทำยุทธศาสตร์ระดับจังหวัด และดูแลโรงเรียนในพื้นที่ของตนเอง นับนี้ “จังหวัด” จึงเป็นหน่วยตัดสินใจสำคัญ ส่งผลให้จำนวนหน่วยการบริหารจะลดลงจากเขตพื้นที่การศึกษาเดิม และแต่ละหน่วยจะมีการรับผิดชอบมากขึ้นกว่าเดิม อย่างไรก็ตามเราไม่อาจตัดสินใจได้ว่า ผลของการจัดความสัมพันธ์ใหม่เช่นนี้จะส่งผลเช่นไร เพราะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นๆ ด้วย เช่น ระบบการประเมิน การเพิ่มขีดความสามารถการบริหารแรงจูงใจ และการผลักดันที่สอดคล้องกับบริบททางการเมือง เป็นต้น ประเด็นชวนพิจารณา 4 ประเด็น คือ ประการแรก นอกเหนือจากการปฏิรูปโครงสร้างใหม่แล้ว รัฐควรปฏิรูปการศึกษาอย่างรอบด้านได้แก่ ปฏิรูปความรับผิดชอบของหน่วยตัดสินใจ ระบบข้อมูลและการประเมินสถานศึกษา หลักสูตรและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

ระบบพัฒนาครู และการค่อยๆ เปิดโอกาสให้โรงเรียนรับบทบาทมากขึ้นตามความพร้อมและความสมัครใจ มากไปกว่านั้น รัฐควรนำความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ไปแก้ไขอุปสรรคต่างๆ ที่มีอยู่เดิมอย่างเป็นรูปธรรม ประการที่สอง ไม่ว่าการปฏิรูปเชิงโครงสร้างจะดีเพียงใดก็ตาม แต่รัฐไม่ว่าจะจัดการศึกษาเพียงลำพังหรือรวมศูนย์ได้อีกต่อไป หน่วยตัดสินใจระดับต่างๆ นับตั้งแต่ระดับชาติระดับกลาง และระดับโรงเรียนควรสร้างแนวร่วมจากผู้ประกอบการอื่นๆ ในพื้นที่ให้เข้ามาสนับสนุนการศึกษามากขึ้น อาทิ คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) อาจจะต้องสร้างความร่วมมือกับหอการค้าจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนโรงเรียนควรที่จะประสานความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบหรือผู้ปกครองให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ประการที่สาม การตัดสินใจด้านบุคลากรทางการศึกษา ถูกรวมศูนย์กลับไปสู่หน่วยตัดสินใจระดับชาติมากขึ้น คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) ยังคงสามารถทำได้เพียงเสนอความคิดเห็นเพื่อให้คณะกรรมการขับเคลื่อนและปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้ายในเรื่องบุคลากร โครงสร้างเช่นนี้อาจนำมาสู่ปัญหาสำคัญ เช่น จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในสี่ภูมิภาค ผู้อำนวยการโรงเรียนแห่งหนึ่งเล่าว่าระยะห่างของหน่วยตัดสินใจและพื้นที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารล่าช้าหรือผิดพลาดผลคือมีครูเกินและขาดในพื้นที่เดียวกันวิธีการแก้ไขปัญหานั้นคือ รัฐควรปฏิรูประบบข้อมูลและสารสนเทศที่ดี ให้สามารถบริหารบุคลากรในเขตพื้นที่ขนาดใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและในระยะยาวหากมีระบบกำกับดูแลที่ดีเพียงพอ รัฐก็ควรกระจายบทบาทจัดการด้านบุคลากร มาสู่ระดับภูมิภาคและระดับโรงเรียนมากขึ้นเป็นลำดับ เพราะหน่วยตัดสินใจเหล่านี้ ใกล้ชิดโรงเรียนและ โดยทั่วไปแล้วจะเข้าใจความต้องการของพื้นที่มากกว่าหน่วยตัดสินใจในระดับชาติ และประการที่สี่ หากโรงเรียนใดในจังหวัดมีความพร้อมและสมัครใจ คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) อาจจะเริ่มโครงการนำร่องให้โรงเรียนมีอิสระในการบริหารตนเองได้มากขึ้นเป็นลำดับโดยใช้หลักการ School based management และพยายามสร้างช่องทาง แบ่งปันประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันระหว่างโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนที่สนใจเรียนรู้ (Social capital enhancing) จะช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ได้ในระยะยาว

กรอบแนวทางยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่: บริบทที่ท้าทายตามแผนยุทธศาสตร์การศึกษาชาติ

แนวความคิดที่นำพาประเทศไปสู่แนวคิดบริบทเชิงพื้นที่ที่มาจากการไม่เอาอนาคตการศึกษาของชาติไปผูกอยู่ความสำเร็จหรือล้มเหลวในการปฏิรูประบบบริหารจัดการการศึกษาของรัฐแต่อย่างใด แต่ใช้การเปิดพื้นที่ให้มีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย (stakeholders) จากภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากขึ้น โดยเฉพาะในระดับพื้นที่ (area - based) แต่รัฐก็ยังสามารถวางกลไกการกำกับติดตามและสร้างความสามารถตรวจสอบและรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (accountability) ของสถานศึกษาทุกระดับต่อพ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมไปพร้อมกันด้วย

เครื่องมือเชิงระบบของพื้นที่ที่น่าสนใจ คือระบบโรงเรียนในกำกับที่มีอิสระในการบริหารหรือ Charter School เป็นกลไกแก้ปัญหาเด็กด้อยโอกาสที่มีความต้องการพิเศษ เป็นระบบที่เน้นการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อนโยบายราชการที่ทะลุทะลวงจนผู้บริหารและครูสามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของเด็กด้อยโอกาสแต่ละกลุ่มได้อย่างเต็มที่ จุดเด่นอีกเรื่องหนึ่งคือการเปลี่ยนแนวคิดให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่เข้ามามีสิทธิที่จะจัดการศึกษาให้บุตรหลานของตน และกลายเป็นแรงผลักดันสำคัญให้โรงเรียนรัฐบาลต้องมีการปรับปรุงตัวเอง โดยเน้นให้หลักการคู่ขนานคือการมีอำนาจอิสระของโรงเรียน (School Autonomy) ควบคู่ความรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนของโรงเรียนและการตรวจสอบได้ (School Accountability) (อมรวิทย์ นาคทรัพย์, 2555)

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

การเน้นยุทธศาสตร์ใช้พื้นที่เป็นฐานและกลไกขับเคลื่อน ซึ่งรัฐเองอาจลงทุนนำร่องในบางพื้นที่จังหวัดที่มีศักยภาพก่อนเพื่อไม่ต้องลงทุนครั้งเดียวเป็นจำนวนมาก การใช้กลไกการเงินเป็นเครื่องผลักดันที่รัฐอาจลงทุนร่วมกับท้องถิ่นในรูปแบบเงินสมทบ (matching funds) หรือการตั้งกองทุนสนับสนุนโดยอาจใช้กองทุนเดิม

บางกองทุนที่มีอยู่ เช่น กองทุนพัฒนาฝีมือแรงงาน (Skill Development Funds) รัฐบาลลงทุนผ่านกองทุนนี้โดยปรับระบบการจัดการกองทุนให้เน้นการทำงานเชิงพื้นที่ การเน้นจังหวัดลงทุนไปกับ “คานงัดสำคัญ” สำคัญๆ ที่ถูกพิสูจน์มาในหลายประเทศ ว่าเป็น “จุดเปลี่ยน” ของการศึกษา ในที่นี้ได้แก่ การพัฒนาครูและผู้บริหารรายพื้นที่ การสร้างระบบวัดประเมินผลรวมทั้งตัวชี้วัดความสำเร็จรายพื้นที่ การลงทุนกับสถานศึกษาที่ผลสัมฤทธิ์ต่ำและกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่ลดคุณภาพการศึกษาและคุณภาพกำลังคนของพื้นที่โดยรวมลง และการมีฐานข้อมูลติดตามความก้าวหน้ารายพื้นที่ กรณีของไทยอาจต้องเพิ่มเรื่องที่ยังเป็นจุดอ่อน ได้แก่ การพัฒนาเด็กปฐมวัย การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นต้น การใช้นวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาร่วมจัดการ เช่น ระบบ Charter School เข้าแก้ปัญหาคุณภาพ การสร้างภาวะรับผิดชอบทางการศึกษาขึ้นใหม่ในระบบ สร้างภาวะการตรวจสอบได้ (accountability) และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กแก่สถานศึกษาทุกระดับ ความเคลื่อนไหวและข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เป็นไปในทิศทางเดียวกับการทำงาน สมศ.ในการริเริ่มโครงการประเมินคุณภาพภายนอกเชิงพื้นที่ (Area - based Assessment) ที่มีการนำร่องในพื้นที่ 8 จังหวัด มุ่งปรับเปลี่ยนโฉมหน้าการประเมินของสมศ.ให้กลายมาเป็นเครื่องมือของประชาคมจังหวัดให้การประเมินเป็นเครื่องมือตามหลังการพัฒนา แก้ปัญหาเดิมที่การประเมินไม่ถูกใช้ประโยชน์และไม่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพ เป็นเพียงการประเมินเพื่อให้ผ่านการประเมิน การประกาศนโยบายให้การปฏิรูปการศึกษาต้องทำในระดับพื้นที่ (Area - Based Approach) และถือเป็นยุทธศาสตร์ระดับชาติที่บูรณาการไปกับการปฏิรูประบบการวัดและประเมินผลการศึกษาของชาติ การแก้ปัญหาเรื่องทรัพยากรการเงินและอำนาจในการบริหารจัดการของพื้นที่ (จังหวัด) เพื่อให้สามารถนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ การทำความเข้าใจกับองค์กรหลักทั้งหมดของกระทรวงศึกษาธิการในการใช้แนวทางการบริหารจัดการแบบสถานศึกษาในกำกับหรือ Charter School ร่วมกับจังหวัดและท้องถิ่นเป็นกลไกแก้ปัญหาการศึกษาในพื้นที่ (อมรวิรัช นาคทรพร, 2555)

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาบนฐานข้อมูล

การจัดการศึกษาบนฐานข้อมูลเป็นยุทธศาสตร์ที่ช่วยวางกรอบนโยบาย : จากสภาพปัญหาที่นำไปสู่การจัดทำนโยบาย ช่วยชี้เป้า : ชี้กลุ่มเป้าหมายเฉพาะในพื้นที่เช่น กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ช่วยวางแผน : วางแผนรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกลุ่มเป้าหมาย และการพัฒนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในท้องถิ่น ช่วยติดตาม/ประเมิน : ติดตามประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของท้องถิ่นที่จะเป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาต่อไป ช่วยเชื่อมต่อสร้างเครือข่าย : สร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมคนทำงานด้านเด็กและการศึกษาในระดับพื้นที่

ยุทธศาสตร์ “การจัดการศึกษาเพื่อเด็กทุกคน”

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อเด็กทุกคน 1. ด้านการสร้างความเท่าเทียมกันในโอกาสและคุณภาพการศึกษา โรงเรียนมีหลากหลาย “กระจายโอกาส - ปิดช่องว่าง” คือโจทย์สำคัญ 1) โรงเรียนที่มีคุณภาพที่มักเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ในเขตเมือง 2) โรงเรียนที่มีคุณภาพระดับปานกลางที่ยังต้องการการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ 3) โรงเรียนที่ด้อยคุณภาพที่ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางที่ต้องการมาตรการการจัดการพิเศษในการยกระดับคุณภาพ 4) โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่ยังเป็นความจำเป็นของชุมชนและต้องการการหนุนเสริมให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน 2. ด้านการจัดการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้เฉพาะกลุ่มเป้าหมาย เน้นกลุ่มเป้าหมายนอกกลุ่มอายุวัยเรียน (non - age group) และกลุ่มเด็กด้อยโอกาสนอกกระบวนการศึกษา 3. ด้านการส่งเสริมการศึกษาทางเลือก ตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มเสี่ยง การศึกษาสำหรับเกษตรกร ไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุสามารถเติบโตเป็นกำลังสำคัญให้แก่การปฏิรูปการศึกษาระดับท้องถิ่น 4. ด้านการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีและสื่อเพื่อการเรียนรู้ ยังขาดการจัดการให้เกิดเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อเหล่านี้ไปยังกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้ รวมทั้งครูและบุคลากรทางการศึกษาเองก็ยังขาดการส่งเสริมในการนำเทคโนโลยีเหล่านี้ไปใช้ในห้องเรียนให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5. ด้านการส่งเสริมการศึกษาปฐมวัยอันเป็นรากฐานการพัฒนาเด็กทุกๆ ด้าน ยังขาดการลงทุนเพื่อพัฒนาเด็ก 0 - 5 ปีซึ่งเป็นวัยของการพัฒนาสมอง

สมรรถนะการเรียนรู้ และบุคลิกภาพ 6. ด้านการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ยังขาดการเชื่อมต่อการเรียนกับโลกการทำงานจริงที่มีประสิทธิภาพในการศึกษาทุกระดับ

ยุทธศาสตร์กำหนดทิศทางสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา

ด้านการส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัย

1) การพัฒนาศูนย์เด็กเล็กและสถานศึกษาที่มีการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย (0 - 6 ปี) ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานระดับพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง 2) การพัฒนาการเรียนรู้ของครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรหลานของพ่อแม่ผู้ปกครองยุคใหม่ โดยเฉพาะการดูแลในช่วง 0 - 2 ปี 3) การพัฒนาการเรียนรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครองและครอบครัวที่เป็นกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะนั้นคือกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองที่เป็นแรงงานในโรงงานและแรงงานในเมือง 4) การสนับสนุนของรัฐด้วยมาตรการเสริมเพิ่มเติมตามความจำเป็นผ่านกองทุนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5) การผลักดันนโยบายให้เด็กเมื่ออายุถึง 3 ขวบหรือเมื่อถึงวัยที่เหมาะสมตามหลักพัฒนาการเด็กให้ได้รับการวินิจฉัยภาวะการเรียนรู้แต่เนิ่นๆ (early detection)

ด้านการสร้างความเท่าเทียมกันในโอกาสและคุณภาพการศึกษา

1) การปรับจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรับแนวทางการจัดการที่เชื่อมต่อการระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย และเป็นการเชื่อมต่อทั้งระบบตั้งแต่การศึกษาระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา เน้นการบูรณาการบนฐานท้องถิ่น การจัดหลักสูตรและคาบเวลาเรียนที่ยืดหยุ่น การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติ รวมถึงการปรับวิธีการวัดและประเมินผลให้มีความหลากหลายตามกลุ่มเป้าหมายผู้เรียนและเป้าหมายการเรียนรู้ 2) การจัดการโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ 2.1) การรวมกลุ่มโรงเรียนหรือการจัดการเครือข่ายโรงเรียนเพื่อหนุนเสริมการพัฒนาคุณภาพซึ่งกันและกัน “โรงเรียนดีทุกตำบล” 2.2) การถ่ายโอนโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็กให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพบริหารจัดการการพัฒนาคุณภาพ 2.3) การพัฒนาโรงเรียนจิ๋วแต่แจ๋วที่อาจอยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีศักยภาพโดยพัฒนาให้เป็นโรงเรียนนวัตกรรมและเป็นพื้นที่วิจัยนำร่องการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการ

สอนต่างๆ 2.4) การยุบเลิกเป็นมาตรการสุดท้ายกรณีที่ไม่สามารถจัดการลักษณะใดลักษณะหนึ่งข้างต้นให้เป็นผลสำเร็จได้ 2.5) การพัฒนาโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่รวมทั้งโรงเรียนในพื้นที่เฉพาะที่มีความพร้อมให้เป็นโรงเรียนนิติบุคคลเต็มรูปแบบเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและการเตรียมเด็กที่มีความสามารถพิเศษเข้าสู่การเรียนระดับสูงเฉพาะทาง และมีการประกันโอกาสและการให้ทุนแก่นักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้มีโอกาสเข้าเรียนอย่างเท่าเทียม

ด้านการศึกษาเพื่อการมีงานทำ

1) การปรับปรุงแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการมีงานทำ ให้เด็กที่เรียนอยู่สามารถออกไปทำงานโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ หรือคนที่ทำงานอยู่สามารถกลับเข้ามาเรียนเพิ่มเติมความรู้ได้ ตลอดจนการส่งเสริม “สัมมาชีพ” ที่มีความพอเพียงและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในท้องถิ่น 2) การส่งเสริมการอาชีวศึกษาที่มีรูปแบบหลากหลายขึ้น เน้นรูปแบบการเรียนรู้บนฐานการทำงานจริง (Work - based Learning) และรูปแบบสหกิจศึกษา (Cooperative Education) ร่วมกับผู้ประกอบการภาคธุรกิจ 3) การส่งเสริมการปฏิรูปการจัดการอุดมศึกษาที่หลากหลายรูปแบบและภารกิจ ทั้งเพื่อมหาวิทยาลัยความเป็นเลิศ และมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น ส่งเสริมศักยภาพมหาวิทยาลัยในการทำงานพัฒนาในพื้นที่ 4) การพัฒนาบทบาทของวิทยาลัยชุมชน เน้นจุดเด่นของการส่งเสริมพัฒนาอาชีพท้องถิ่น

ด้านการจัดการศึกษาเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย

1) กลุ่มผู้อยู่นอกวัยเรียนหรือกลุ่มแรงงาน พัฒนารูปแบบ “ชุมชนในโรงงาน” (Plant Community) ที่นำความเป็นชุมชน และความเป็นแหล่งเรียนรู้เข้าไปถึงมือแรงงานเหล่านี้อย่างทั่วถึง และเน้นทั้งการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้เพื่อยกระดับฝีมือแรงงานและความสามารถแข่งขันของประเทศในระยะยาว การพัฒนาคุณภาพชีวิตและครอบครัว ตลอดจนการสร้างโอกาสให้ลูกหลานแรงงานในปัจจุบันได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพและมีระดับการศึกษาและโอกาสเลื่อนฐานะทางสังคมที่สูงขึ้นกว่ารุ่นพ่อแม่ของตน 2) กลุ่มเกษตรกร เน้นการให้การศึกษาและการส่งเสริม

การเรียนรู้แก่ทั้งกลุ่มเกษตรกรในภาคเกษตรดั้งเดิมและลูกหลานเกษตรกรสู่ความเป็น
นักธุรกิจการเกษตรสมัยใหม่ ผ่านกลไกการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนและ
การศึกษาตามอัธยาศัยผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน 3) กลุ่มเด็กแรงงานต่างด้าว มุ่ง
การจัดการศึกษานานหลักสูตรมัธยมศึกษาและการจัดการศึกษาบนฐานพหุวัฒนธรรมที่
มีรูปแบบหลากหลายทั้งในระบบโรงเรียนของรัฐที่มีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนรายหัวอย่าง
ทั่วถึงตามกฎหมาย การจัดในรูปศูนย์การเรียนรู้เฉพาะและศูนย์การเรียนรู้ในโรงเรียน
4) กลุ่มเด็กนอกระบบการศึกษา เน้นการศึกษาทางเลือกและการศึกษานอกระบบ
เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้และการมีงานทำให้แก่เด็ก สนับสนุนให้เกิดกลไกจัดการ
ศึกษาจากภาคส่วนต่างๆ เช่น โรงเรียน ชุมชน บ้านเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์
การเรียนรู้ในสถานประกอบการ และศูนย์การเรียนรู้เฉพาะอาชีพต่างๆ โดยการมีส่วน
ร่วมของภาคประชาสังคมอย่างเข้มแข็งในการดูแลลูกหลานของชุมชนของตนเอง
นอกจากนี้ ยังควรสนับสนุนให้มีการวิจัยติดตามสภาวะการณ์เด็กนอกระบบการศึกษา
5) กลุ่มเด็กด้อยโอกาส มีมาตรการตอกย้ำการประกันโอกาสการศึกษา (Affirmative
Action) ตั้งแต่เล็กให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ที่มีคุณภาพตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงการ
ศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาเพื่อเตรียมคนเข้าสู่อาชีพ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ใน
รูป “คู่มือการศึกษา” หรือ “บัตรทองการศึกษา” และทุนประกอบอาชีพหรือ
มาตรการช่วยเหลืออื่นๆ

ด้านการส่งเสริมการศึกษาทางเลือก

1) การจัดการศึกษาทางเลือกเฉพาะกลุ่ม มีการจัดการความรู้และสร้างชุด
ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาทางเลือกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย
มีการดำเนินการด้านสิทธิและโอกาสทางกฎหมายสำหรับการศึกษาทางเลือก
เฉพาะกลุ่ม มีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พื้นที่วิจัย/พื้นที่ทดลองจัดการศึกษาทางเลือก
เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ 2) การสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ท้องถิ่น
การพัฒนาคลังความรู้ชุมชน คลังสมองชาวบ้าน การใช้สื่อพื้นบ้าน กลไกสื่อสาร
สาธารณะในท้องถิ่น 3) การส่งเสริมงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมของการศึกษากับ
ชุมชนและการศึกษาทางเลือกในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ประมวลและพัฒนาชุดความ

รู้สำคัญสำหรับการส่งเสริมการศึกษาเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย 4) การส่งเสริมหน่วยงาน/สถาบันในการฝึกอบรมและพัฒนาคนทำงานด้านการศึกษาทางเลือก มีระบบส่งเสริมกลไกการพัฒนามาบนฐานท้องถิ่นที่มาจากภาคส่วนต่างๆ มีระบบพี่เลี้ยงและอาสาสมัครเพื่อการศึกษาทางเลือกรวมถึงการพัฒนาบุคลากร - วิทยากรท้องถิ่นเพื่อเกื้อหนุนทางการศึกษา 5) การเปิดพื้นที่การเรียนรู้/พื้นที่สาธารณะเพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางเลือกอย่างกว้างขวางเต็มแผ่นดิน การจัดทำแผนที่การเรียนรู้ คู่มือแหล่งเรียนรู้เพื่อเป็นเครื่องมือประมวลแหล่งเรียนรู้และเป็นสื่อให้กลุ่มเป้าหมายต่างๆ สามารถใช้เป็นช่องทางเข้าถึงความรู้และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ 6) การกลไกประสานและสนับสนุนการจัดการศึกษาทางเลือกระดับท้องถิ่น 7) การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปฏิรูปหลักสูตรบูรณาการบนฐานท้องถิ่น ให้มีความยืดหยุ่นในการจัดการหลักสูตรท้องถิ่นและคาบเวลาเรียน รวมถึงส่งเสริมทักษะชีวิต ทักษะวิชาชีพ และทางเลือกการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ 8) การพัฒนาและหนุนเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ครอบคลุมการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ด้านการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีและสื่อเพื่อการเรียนรู้

1) การสนับสนุนการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ปรับหลักสูตรให้ยืดหยุ่นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้มากขึ้น รวมถึงการปรับวิธีการวัดผล ประเมินผล และรับรองผลการเรียนเพื่อเทียบโอนผลการเรียนที่มีสื่อเป็นฐาน 2) การขับเคลื่อนกองทุนสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาและใช้สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ มีการจัดทำคลังความรู้ต่างๆ เพื่อส่งเสริมการค้นหาคำรู้ และเน้นการส่งเสริมการสร้างและถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ในท้องถิ่น 3) การพัฒนาการวิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการศึกษา จัดตั้งสถาบันวิจัยระบบการเรียนรู้แห่งชาติเพื่อเป็นหน่วยประสานและสนับสนุนการวิจัยด้านการเรียนรู้ รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมเชิงระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ 4) การพัฒนากลไกระดับชาติในการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และเสริมพลังเครือข่ายขับเคลื่อนทางการศึกษาทุกระดับ รวมถึงเครือข่ายมหาวิทยาลัยในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาครูให้ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

สรุป

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (ABE) ต้องเกิดบนฐานคิดของความ ร่วมมือกันของบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกฝ่ายที่สร้างการเปลี่ยนแปลงระดับความ สัมพันธ์ขององค์กร หน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับพื้นที่ ลงไปจนถึงระดับ สถานศึกษาและห้องเรียน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของจังหวัด และพื้นที่ท้องถิ่น สอดรับกับบริบทการพัฒนาและความต้องการของพื้นที่ทางด้านการ จัดการศึกษา ทำให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกกลุ่มเป้าหมาย (All for education) เกิดความก้าวหน้าอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการนำ กระบวนการวิจัยเชิงบูรณาการพร้อมกำหนดเป้าหมายและโจทย์ตามบริบทของพื้นที่ สร้างนวัตกรรมในการบริหารและการจัดการนวัตกรรมในการสร้างการเรียนรู้และ นวัตกรรมสังคมเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนที่ประเทศไทยจะก้าวต่อไปได้ด้วยนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สร้างความรู้ สร้างพลังการเปลี่ยนแปลงให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการกระจายอำนาจบทบาทการศึกษาจากส่วนกลางสู่พื้นที่ท้องถิ่น นั้นเอง

เอกสารอ้างอิง

- Barrera - Osorio. (2009). Decentralized Decision - Making in School. *The Theory and Evidence on School - Based Management*. Washington, DC: The World Bank.
- จุฬารักษ์ มาเสถียรพงษ์และคณะ. (2560). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการประสานงาน วิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.).
- ภาคีเชียงใหม่เพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2559). *แผนยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิรูปการศึกษา เชียงใหม่ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2559 - 2562)*. คณะปฏิรูปการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่.
- สำนักงานประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา. (2560). *ข้อกำหนดโครงการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). รูปแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่: บทเรียนทางเลือกและเงื่อนไขความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.อมรวิรัช นาคทรพรพ. (2555). *ความสำคัญและทิศทางการใหม่ๆ ในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น*. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2561 จาก www.kknontat.com/wp.../pptการจัดการศึกษาของท้องถิ่น.ppt.

อัญญรัตน์ นามเมือง. (2553). การปฏิรูปการศึกษาของไทย. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. 2 (2), 112 - 121

